

lint Aranka fordítása híven adja vissza Pierre Benoît könnyed, szelímes stílusát. *Megyeri József.*

Szilády Zoltán: *A mi Erdélyünk.* Történeti és néprajzi vázlatok.

E könyvecske azok közül való, melyek a nemzeti önéretet joggal fűtik s az önbizalmat lelkesen hevítik. E szempontból Szilády kutatásai nemcsak tudományos eredményt adnak: könyve hazafias tett is. A Bethlen-kollégium háromszáz éves alapítási ünnepe alkalmából született meg a könyv. A szerző húsz évig volt tanára e híres intézetnek s amellett, hogy az enyedi kollégium vén falai közt, régi magyar tudósok könyvei mellett időzött, volt ideje rá, hogy az erdélyi tudatlan, ősegyyszerűségű néprétegek világába is bepillantson.

„A városokban a magyar évszázadok óta európai iskolákban tanul és versenyre kél a Nyugat tudományával; a szomszédjában az oláh megszöki a magyar iskolából és tovább süti lepényét a kövön és cipeli hátán az ősi báránybórt.“ Szilády e két elem évszázados ellentétét mutatja be. Felvonulnak előttünk a magyar művelődés első bajnokai, Apáczai Cseri János, Pápai Páriz Ferenc, Tőke István, Benkő Ferenc stb., stb. s hogy csak a legkiválóbbakat említsük meg: a Bolyaiak, Körösi Csoma Sándor, Zeyk Miklós. Szerzőnk e tudósok életrajza és működésük jellemzése mellett eleven korrajzot ad, melynek keretében még ragyogóbban tűnnek elénk régi művelődésünk apostolai. A könyv e része Erdély képeinek *egyik* fele, mely arra a kérdésre felel: mire képes a magyar? A másik rész azt mutatja be, mit tud az oláh. S bármily vonzó és lelkesítő olvasmány is az első rész, már csak azért is, mert tudásunktól távolabb áll: még nagyobb érdeklődéssel lapozzuk Szilády könyvecskéjének második részét. A szerző itt eredeti kutatások és megfigyelések alapján beszél s előadása oly friss, mintha csak a most érkezett szemtanu elbeszélését hallanók. Bemutatja a havasi pásztor házatáját, ahol „fából van a pohár, a tál, de még az ajtó kilincse, vagy retesze is“, az Arany-vidéki otthont, ahol néhány év előtt még faekével szántott az oláh; ahol szánozója merőben fából készül, egyetlen vasszeg sincsen benne. Részben ké-

pekben mutatja be az oláhok népviseletét, építkezését, ősi tűzhelyét, majd foglalkozásukról, szokásaikról, babonáikról szól. Végül a nyelvtudományt is segítségül hívja, hogy a nép kultúrfokát megállapítsa s arra a meggyőző eredményre jut, hogy az oláhság ma is ragaszkodik kőkorszaki szokásaihoz, eszközeihez és „ha talán meg is tette az első lépést a fémek megmivélése felé, ezt nem a maga jóvoltából tette.“ „*Faeszközök, kötűzhelyek, ősi, félmeztelen viselet maradványai, vándorkalypbák és földvárak, juhászélet, samán varázslás: ez az ősthráko-román nép sajátossága.* Csak későbbi szerzemény az ágy, a kenyérsütés, a földmivélés; az ipart csak ma tanulják.“

„Az állam és az egyház is csak külső formák: a rabló törzsfőnökrendszer és a varázslás a lényeg, ami ott lappang alattuk.

Ez a halhatatlan Ósbalkán.

És most ott áll a nagy kérdés a történelem ítélőszéke előtt: kié lesz Erdély? Törvényesség, vagy cselnikrendszer? Műveltség, vagy kőkország? Kereszténység, vagy samanizmus? — Válasszatok!

A magyar olvasó azzal ad választ, hogy lelkesen ismétli magában a könyv címét. De gyakorlatibb választ adhat azzal, hogy a kis könyvet megveszi és terjeszti. Mert, mint említettem, Szilády Zoltán könyve tudományos becsén túl jelentős nemzeti érték s ezért minden rendű iskola ifjúságának meg kell vele ismerkednie. A könyv a szerző kiadása (Budafok), ki annak tiszta jóvedelmét az angol kiadásra fordítja.

Hartmann János.

Feszty Árpádné: *Akik elmentek...*

Híres és érdekes emberek arnyai suhannak el szemünk előtt egy szomorú lélek tükrében. Inkább a szomorú lelket látjuk, mint azokat, akiket rajzolni akar, mert a sors a Jókai-család tagjává tette, s e család belső élete nem olyan vonzó, ahogyan a mesék fejedelme megírni szokta volt. A család feje Laborfalvy Róza volt, aki nemcsak a színpadon volt nagy tragóda, hanem az életben is, mert: „nem volt tehetsége a boldogsághoz“, s ennek árnyéka az egész ház életét borussá tette. Talán legkevésbé szenvedett ez alatt Jókai, akit feleségének szigorú akarata a költészet birodalmába menekülni